

PEDACII DIOSCORI-

DAE ANAZARBENSIS DE MATE-

RIA MEDICA LIBRI V. IANO CORNARIO

Medico Physico interprete.

EIVSDEM IANI CORNARII EMBLEMATA,
singulis capitibus adiēcta.

DIOSCORIDAE DE BESTIIS VE-

NENVM EIACVLANTIBVS, ET LETALI-

bus medicamentis Libri II. Eodem Cor-

nario interprete.

EIVSDEM IANI CORNARII, IN EOSDEM LI-
bros, Expositionum Libri II.

ADIUNCTIS IN FINE TRIBVS TABVLIS LOCV-
pletissimis, quibus omnia quæ toto tractantur
opere, indicantur.

BASILEAE M.D. LVII.

Cum priuilegio Imp. in annos v.

& fieri ex ochra usta, nullo certo loco adscripto. Quare Diosc. recta lectio talis esse debet. *ῥηνά ται κὶ ῥν τῆ πρὸς ἰσπεραν ἰβηρία. γίνεται ἢ κὶ τῆς ὄχρας καλομένης κὶ μεταβάλλουσας εἰς μίλτον.* Quod autem nascatur rubrica in Iberia, testatur Strabo lib. 12. mox post uerba de rubrica Sinopica, præcedenti emblemate adducta. *ῥνάμιλλος δὲ ἐστὶν αὐτῆς ἢ ἰβηρικῆς* inquit, Ibericam cum Sinopica rubrica decertare uelut eius æmulam asserens. Sed interpretis eius contrarium conuertit. Nostri rubricam fabrilem fossilem, bergfrötel uocant: factitiam simpliciter rötel.

DE LEMNIA TERRA. CAP. LXXVIII

LEMNIA terra ex cuniculo quodam antroso Lemni insulæ, quæ palustrem locum habet, nata extrahitur: & illic eligitur, & caprino sanguini miscetur, quæ eius loci incolæ efformant, & capræ imagine signant, & Sigillum capræ uocant. Vim habet antidoti aduersus letalia medicamenta excellentem, si cum uino bibatur. Sed & præsumpta, ut euomantur uenena cogit. Conuenit etiam ad bestiarum uirus eiaculantium plagas, & morsus. Miscetur etiam antidotis. Quidam & ad sacrificia utuntur ipsa. Sed & ad dysenterias utilis est.

EMBLEMA LXXVIII

Palnam enim Lemniæ (rubricæ) dabant, inquit Plinius lib. 35. cap. 6. Et addit. Hæc est antiquis multum celebrata, cum insula in qua nascitur. Nec nisi signata uenudabatur. Vnde & Sphragidem appellauere. Hanc minio sublinunt, & adulterant. In medicina præclara res habetur. Epiphoras enim oculorum mitigat, & dolores circumlita. Aegilopas manare prohibet. Sanguinem reijcientibus ex aceto datur bibenda. Bibitur & contra lienum renumque uitia, & purgationes foeminarum. Item contra uenena, & serpentium ictus terrestrium marinorumque. Omnibus ideo antidotis familiares. Terram Lemniam Dioscor. dictam, Plinius rubricam lemniam appellauit, & quod signata uenundaretur, etiam sphragidem uocari dicit. Et hoc testatur etiam Galenus libro 9. simpl. phar. sigilli impressi gratia sphragidem appellari dicens: & ob colorem, quem eundem cum minio siue rubrica habet, Lemniam rubricam. Verum idem lib. 1. De antid. de lemnia rubrica in Theriacam Andromachi recepta loquens, dicit melius esse ut non rubrica, sed terra appelletur. Est enim, inquit, quedam Lemnia rubrica, quæ in Lemno nascitur, ad alios usus idonea, non ad quos lemnia sphragis. Et hæc amplius explicat priore loco. Tres inquit, reperiuntur ipsius differentia. Vna est terra sacra, quam nemo alius attingit, præter sacerdotem. Altera qua utuntur maximè fabri lignarij, quæ alia est ab ea quæ reuera rubrica existit. Tertia extergendi uis prædita, qua utuntur qui lintea & uestes lauant. Cæterum quod scribit Dioscor. sanguinem caprinum ad terram lemniam ammisceri, hoc Galenus ita fieri negat, ut qui uiderit sacerdotem, terram ipsam uelut lutum aqua subegisse, & ad ceræ modum emolliuisse, & efformatis paruis particulis sacrum Dianæ sigillum impressisse, atque ita in umbra sicasse. Addit amplius se ab omnibus derisum esse, quum percõstatum esset, an ne unquam antea hircinum aut caprinum sanguinem, ad terram ammisceri solitum fuisse, ex historia percepissent. Ibidem usum, & uires lemniæ terræ exponit, quas hic omitto ab ipso autore petendas. Affertur hæc terra etiam hodie ad nos, Turcicis literis impressis, aut nescio quorum regum sigillis. Vnde quoque officinæ terram sigillatam appellant. Hodie in magno usu est contra pestem, uelut lib. 1. de peste ostendi.

DE ATRAMENTO SVTORIO. CAP. LXXIX

ATRAMENTVM sutorium genere quidem unum & idem est. Est enim humor concretus. Verum speciales differentias tres habet. Vnum enim dum humores guttatim in quosdam cuniculos percolantur, concrefcit. Vnde etiam stillaticium uocatur, ab his qui in Cyprijs metallis operantur. Peteesius uocat ipsum pinarium. Alterum simpliciter fit in speluncis. Deinde in fossas transfusum concretionem accipit, quod priuatim compactum nominatur. Tertium coctum quidem appellatur, Sed in Hispania hoc modo paratur, inutileque & infirmissimum est. Aqua dilutum ipsum coquunt. Deinde in folia transfusum ita sinunt. Hoc sanè statim diebus concrefcit, & in multas tessellatas figuras diuiditur, quæ botrorum modo inter se cohærent. Optimum censetur quod cœruleum est & graue, concretumque ac pellucidum, uelut est Stillaticium, quod ab alijs lonchoton id est lanceatum appellatur. Proximum est compactum. At coctum ad tincturas quidem & denigrationes, magis idoneum esse uidetur. Sed ad medicinam debilius esse experientia comprobatur.

Potest adstringere, calefacere, cruſtas inducere, lumbricos latòs necare, ſi drachmæ pondere deuoretur, aut cum melle delingatur. Vomitus etiã mouet, & his qui fungos ſumpſerunt, auxiliatur cum aqua potum. Caput purgat aqua dilutum, & per larnam naribus inſuſum. Vritur autem uelut mox in chalcitide oſtendemus.

EMBLEMA LXXIX

Græci cõgnationem æris fecerunt nomine & atramento ſutorio. Appellant enim chalcantum. Ita Plin. lib. 34. cap. 12. atramentum ſutorium nominis cõgnationẽ apud Græcos cum ære habere dicit. χαλκός enim æs eſt, & χαλκός ἀνθός, æris floſ. χάλκανθός autem atramentum ſutorium. Atq; hæc eſt hominis cum ære cõgnatio. Addit mox. Nec ullius equẽ mira natura eſt. Fit & in Hiſpania è puteis ſtagnis ue habentibus id genus aquæ. Decoquitur ea, admixta dulci parti menſura, & in piſciñaſ ligneas funditur. Immobilib. ſuper has tranſtris dependent reſtes lapillis extentæ, quibus adhæreſcens limus uitreis acinis imaginem quandam uuæ reddit. Exemplum ita ſiccatur diebus triginta. Color eſt cœruleus, perquã ſpectabili nitore, uitrumq; eſſe creditur. Diluendo fit atramētum tingendis corijs. Ita Plinius id quod in Hiſpania ſit deſcribit, & quæ de eodem parando Dioſc. obſcurius tradidit, uelut declarat. Subiungit idem & alios parandi modos, non ita clarẽ à Dioſc. traditos. Fit & pluribus modis, inquit, genere eo in ſcrobis cauato, quarum è laterib. deſtillantes hyberno gelu ſtirias, ſtalagmias uocant, neq; eſt purius aliud. Sed ex eo candidum colorem ſentiens, ut uiolam leucoion appellant. Fit & in ſaxorum cavitinib. pluuiæ aqua corriuatum limum gelante. Fit & ſalis modo, ſagrantiffimo ſole admiſſas dulces aquas cogẽre. Ideo duplici quidam differentia, foſſile aut factitium appellant. Hoc pallidius, & quantum colore, tantum bonitate deterius. Probant maximẽ Cyprium in medicinæ uſu. Deinceps autem uſum eius exponit, partim ut Dioſc. habet, ſed longẽ ampliorem. Sumitur ad depellenda uentris animalia drachmæ pondere cum melle. Purgat & caput dilutum ac narib. inſtillatum. Item ſtomachum cum melle aut aqua mulſa ſumptum. Medetur & oculorum ſcabriciei doloriq; nec non & caligini, & oris ulceribus. Siſtit & ſanguinem narium. Item hæmorrhoidum. Extrahit oſſa fracta cum ſemine hyoſcyami. Suspendit epiphoras penicillo fronti impoſitum. Efficax & in emplaſtris ad purganda uulnera, & excreſcentia ulcerum. Tollit & uuas uel ſi decocto tangantur. Cũ lini quoq; ſemine ſuperponitur emplaſtris, ad dolores tollẽdos: quodq; ex eo candidat, in eo uſu præfertur uiolaceis, & grauitati aurium per fiſtulas inſpiratur. Uulnera etiã per ſe illitum ſanat, ſed ſtringit cicatrices. Et hæc eſt recta ac emendata Plinij hoc loco lectio. Sed quod ſubijcit penẽ ridiculum eſt. Nuperq; inuentum, urſorum in arena & leonum ora aſpergere illo, tantaq; eſt uis in aſtringendo, ut non queant mordere. Galenus fortẽ fortuna ſibi cõgnitum eſſe ait de atramento ſutorio, quod in chalcitin mutetur. Attuli, inquit, multum huius pharmaci è Cypro, & tota eius extrinſeca pars poſt annos ſerẽ uiginti, chalcitis facta eſt, quũ interna adhuc ſit chalcanthos. Quare in hunc diem ſeruo id quod ita mutatur, obſeruans quomodo ſingulis annis mutatio ad profundum uſq; procedat, quemadmodum chalcitidis in Miſy. Et paulo poſt, In Cypro hoc medicamentum hoc modo colligi uidi. Domus erat magna quidẽ, ſed nõ alta, ante ingreſſum ad metallum ſita. Ad huius ſiniſtrum parietẽ, ſed ingredientib. dexterum, effoſſa erat ſcrobis in contiguum collem, ea latitudine ut tres uiri ſe mutuò contingerẽt: altitudine ut longiſſimus homo erectus ire poſſet. Scrobs hæc decliuis quidẽ erat, ſed non acuta & prærupta. Ad ſinem eius quæ ſtadium explebat, lacus erat plenus aqua uiridi & craſſa tepida. Quæ uerò ſingulis diebus colligebat aqua, guttatim in uiginti quatuor totius diei ac noctis horis, ex perforato colle deſtillans, octo amphorarum Romanarum menſura erat. Hanc igitur aquam uincti quidam efferentes, in labra fiſtilia quadrata in domo illa poſita inſundebant, in quibus per paucos dies concreſcens atramentum ſutorium fiebat. Mibi uerò quando ad terminum ſcrobis deſcendi, ubi tepida & uiridis aqua colligebatur, etiã odor aeris ſtrangulans & toleratu difficilis uiſus eſt, chalcitidem ac æruginem olens. Talem uerò qualitatem habebat ipſa aqua in gultu. Quare nudi cum feſtinatione amphoras uincti illi exportabant, nec longiorem moram illic ſuſtinebant, ſed cito recurrebant, lucernis ardentibus utrinq; in parietibus, ex moderato interuallo, quæ nec ipſæ longiore tempore durabant, ſed citiſſimẽ extinguebantur. Hunc igitur ſcrobem paulatim ab ipſis effoſſum eſſe per multos annos audiui. Hæc enim dicebant aqua uiridis, quam nunc uides de colle in lacum deſerri, paulatim paucior ſe ipſa fieri ſolet. Verum quando propẽ eſt ut deſinat, rurfus perfodiunt uincti contiguum collem. Et aliquando contigit ut aceruatim corrueret quicquid perfoſſum eſſet, ut omnes ipſos occideret, & totam uiam corrumperet. Quum igitur hoc contigerit, rurfus alia facta cauerna perfodiunt, donec aqua ſequatur. Haſtenus Galenus. Atq; hæc ſanẽ narratio ad Dioſcoridem & Plinium intelligendum plurimum facit. Paulo atramētum ſutorium eſt aqua, quæ concreuit in Cypri

Cypri metallis, robustissimam habens adstringendi uim, cum caliditate non Ingenerosa, & præ omnibus humidis carnes afferuare & siccare potest. Verum longiore temporis progressu in chalcitum transit. Notum est officinis atramentum sutorium, sed partim chalcanti, partim uirioli Romani nomine. Nostri *fupfferwasser* uocant, id est aquam æris, pro colorum ratione, & parandi modo, appellationem illam uoce addita extendentes.

DE CHALCITIDE. CAP. LXXX

CHALCITIS eligenda est quæ æris speciem refert, friabilis est, non calculosa, & non uetusta: in superq; quæ fibras oblongas & splendentes habet. Vim habet adstringentem & calefacientem, crustas inducentem, depurgantem oculos, & quæ circa angulos ipsorum hærent. Est autem ex his quæ mediocriter adstringunt. Facit & ad ignes sacros, herpetas, sanguinis ex utero & naribus eruptiones cum porri succo. Arida uerò ad excrecentem gingiuarum carnem, nomas & tonsillas. Vsta eadem magis ad ocularia medicamenta commoda est trita cum melle, callosas & asperas palpebras consumit & exterit. Fistulas tollit in collyrij forma indita. Ex ipsa porro paratur medicamentum quod psoricum appellatur, dupla chalcitide ad simplicem cadmiam ammixta, & cum aceto trita. Oportet autem in fictili uase defodere, in firmum, in feruoribus sub cane, per quadraginta dies. fit ita acrius, & eadem quæ chalcitis potest. Quidam pares utriusq; portionis mixtas uino terunt, & eadem faciunt. Vritur autem chalcitis in fictile nouum indita, & ignitis carbonibus imposita. Modus uerendi est in multum humidis, ut bullas non amplius emittat, & probe aridum fiat: in reliquis, ubi in floridiorum colorem mutatio contingit. Quum enim rubricæ colorem per profundum contraxerit, auferenda est, & adhærens sordes difflanda, & reponenda. Assatur eadem in prunis quæ insufflantur, donec subpallida fiat: Aut in testa, & carbonibus ignitis, ita ut frequenter uersetur, donec igne candescat, & colorem mutet.

EMBLEMA LXXX

Chalcitidem ex chalcanto, id est atramento sutorio fieri, præcedenti emblemate ex Galeno adduximus. Differunt autem chalcites, & chalcitis. Chalcites hoc est *χαλκίτης λίθος*, lapis est qui & pyrites dicitur, ex quo æs fit, ut Plinius libro 34. cap. 2. Fit & æs inquit, ex alio lapide, quem chalcitem uocant in Cypro. Et rursus cap. 12. Chalcitem uocant lapidem ex quo & ipsam æs coquitur. Distat à Cadmia, quod illa super terram ex subdialibus petris cæditur, hic ex obrutis. Item quod chalcites friat se statim mollis natura, ut uideatur lanugo concreta. Sed his posterioribus locis chalcitis falsò legitur, à qua culpa uix ipsum Plinium defendere possumus. Nam uelut qui de chalcitide ista dixisset, & non de chalcite lapide, subdit mox de chalcitide plura, eamq; amplius à cadmia distinguit, & sic chalcitum cum chalcite lapide confundit. Quæ enim sequuntur ad chalcitum pertinent, & magna ex parte consona sunt his quæ Dioscor. hoc capite de chalcitide tradit. Est & alia distinctio, inquit, quod chalcitis tria genera continet, æris, & misyos & foreos, de quibus singulis dicemus suis locis. Habet autem æris uenas oblongas. Probatur mellei coloris, gracili uenarum discursu, friabilis, nec lapidosa. Putant & recentem utiliore esse, quoniam in ueterata fori fiat. Vis eius ad excrecentia in ulceribus, sanguinem sistere, gingiuas, uiam, tonsillas, farina compescere. Vuluæ quoq; uitijs in uellere imponitur. Cum succo uerò porri, uerendorum additur emplastris. Maceratur autem in fictili ex aceto, circumlito firmo diebus quadraginta, & colorem croci trahit. Tunc admixto cadmiæ pari pondere, medicamentum efficit psoricon dictum. Quod si duæ partes chalcitidis tertiæ cadmiæ temperentur, acrius hoc idem fiet. Acrius etiamnum & uehementius, si aceto quàm uino temperentur. Tosta uerò efficacior fit ad eadem omnia. Meminit psorici parandi etiam Celsus lib. 6. cap. 6. in collyrio basilico. Galenus scribit in metallo Cyprio se uidisse uelut tres zonas, aliam super aliam extentas, infimam foreos, super eam chalcitidis, supremam misyos. Et addit se aliquando misy in usum assumere uoluisse, & glebam accepisse, quæ tamen densior esset, quàm Misy concrecere solet. Itaq; glebam fregisse quæ chalcitidis erat ab initio, & reperisse circum circa misy, uelut floridam quandam eius quod intus esset eruptionem: ita ut quod inter misy, & chalcitidem in profundo nondum mutatam, medium esset, ex dimidio iam in misy mutatum esset. Atq; hinc rationem inisse, posse etiam Sori in Chalcitidem mutari: & sanè comperisse medicam quãdam signifi-

significationem, quod & ipsum longiori tempore in chalcitin mutari possit. Quare nihil mihi est inquit, hæc tria medicamenta eiusdem genere facultatis esse, tenuitate & crassitudine partium differentia. Et crassissimū quidem est Sori, tenuissimum Misy, medium chalcitis. Quum autem ambro, & chalcitis, & misy, liquari possint coctura, & magis chalcitis quam misy, fori non liquatur, eò quod lapidosus & uehementius compactum est: quemadmodum rursus ægrius liquatur Misy quàm chalcitis, eo quod natiuo calore elaboratum siccius existit. Idem rursus chalcitis uim habet, inquit, adstringentem & acrem. Sed prædominatur acris, eousq; ut & urat, & crustam inducat. At usta minus mordet, sed non minus siccatur, deponit autem non parum de adstrictione. Quare usta omnino melior est, tenuiorum partium euadens, & acrimoniam non assumens. Nosti autem omnia usta dum lauantur, moderatiora & minus mordacia fieri. Officinæ partim uitriolū albū, partim rubrū, pro chalcitide agnoscunt. Et hinc nostri partim weißkupfferwasser, parum Rotvitriol, partim Rot atrament, hoc est atramentum sutorium rubrum appellant.

DE MISY. CAP. LXXXI

Misy assumendum est Cyprium, auri speciem præferens, durum, & dum frāgitur, aurum referens, & stellarum modo splēdicans. Vim & uisionem eandē habet, quam chalcitis: præterquàm quod psoricum ex eo non paratur: prout magis & minus ualidum est differens. At Ægyptium ad alia quidem præstat, ut quod efficacius est: sed ad ocularia medicamenta prædicto longē inferius est.

EMBLEMA LXXXI

Misy tradiderunt aliqui fieri exusto lapide in scrobib. flore eius luteo, miscente se ligni pinet fauillæ. Reuera autem è supradicto sit lapide, concretum natura discretumq; & optimū Cypriorum officinis: cuius notæ sunt friati aureæ scintillæ, & quū teratur arenosa natura, siue terra chalcidi similis. Hoc autem miscent qui aurū purgant. Ita Plin. loco præcedenti emblemate citato, quē & ipse reuocat, dū ait Misy fieri è supradicto lapide. Nō autē ex lapide chalcite, sed ex Chalcitide, quā Plin. nominis cognatione seductus cum chalcite, uelut dixi, confudit, misy fieri, ex Gal. sententia declarauit. Addit mox Plin. misyos uires & usum. Vtilitas eius infusi cum rosaceo aurib. purulentis, & lana impositi capitis ulceribus. Extenuat etiam scabritias oculorum in ueteratas. Præcipuè utile tonsillis, contraq; anginas & suppurata. Ratio ut sedecim drachmæ in hemina aceti coquantur addito melle, donec lentescat. Sic ad supradicta utile est. Quoties opus sit molliri uim eius, mel aspergitur. Erodit & callum fistularum ex aceto fouentium, & collyrijs additur. Si sit & sanguinem, ulceraq; quæ serpunt, quæue putrescunt. Absumit & excrecentes carnes, peculiariter uirilitalis uitij utile. Et foeminarum profluuium sistit. Sic Plinius. Diosc. eandem quam chalcidi uim ipsi attribuit, sed differre ab illa, prout magis aut minus ualidum esset, ait. Hoc Galenus declarat. Participat, inquit, quamuis urant, etiam adstrictione. Dum autē duris carnib. adhibentur, Misy minus mordet q̄ chalcitis, etiam si non minus calidum sit q̄ illa, sed hoc ex essentia tenuitate habet. Misy nostri partim gelb vitriol, partim gelb atrament uocant.

DE MELANTERIA. CAP. LXXXII

Melanteria quædam faucibus sodinarum, è quibus æs eruitur, accrescit saluginis modo. Quædam supernè in prædictorum locorum summa parte, quæ etiam terrea est. Inuenitur & fossilis quædam in Cilicia, & alijs quibusdam locis. Præstat quæ sulphuris colorem habet, læuis, plana, pura, & quæ aquæ contactu cito nigrescit. Vim habet urentem, eandem quam Misy.

EMBLEMA LXXXII

Melanteriam Latini Atramentum metallicum uocant. Plin. lib. 35. cap. 6. atramentum in genere inter factitios colores recensens, Atramentum quoq; inquit, inter factitios erit: quāquàm est & terra geminæ originis. Autenim saluginis modo emanat: aut terra ipsa sulphurei coloris ad hoc probatur. Hæc autem de atramento metallico ipsum loqui, quam Diosc. melanteriam appellat, utriusq; uerba declarat. Galenus melanteriam ex pharmacis multum adstringentibus esse dicit, unā cum hoc quod etiam tenuium partium est, serè maximè ex omnib. quæ adstringunt. Officinæ atramentum citrinum uocant. Et nostri gelben, oder schwarzen berckschwefel; Quidam etiam grew oder schwarz atrament. Paratur & melanteria ex clauis uetustis & aceto, quam habet Aetius lib. 7. cap. 39. & rursus quomodo paranda sit, docet eiusdem libri, cap. 99.